

Krúdy Gyula: A vén zászlótartó és a fia

Húvös tavaszi este volt. A komáromi várban esteli takarodót fújtak. A sáncokon messzire hangzott a trombitaszó. Majd a dob pergett a várnak mind a négy sarkán. A takarodó azt jelenti, hogy annak elhangzása után becsukják a várkaput. Reggelig oda teremtetett lélek be nem juthat, de ki sem mehet. Fegyveres katonák őrzik a kapukat, akik talán magát várparancsnokot sem bocsátanák ki. Szigorú volt a kapuk őrzésére a parancsolat. Azért sietett mindenki már korán este a várba jutni, akinek ott dolga volt. Szekerek vágattak az országúton, siető emberek jöttek mindenfelől. A várban biztonságban volt mindenki, odakívül senki, mert ellenség vette körül a várat és már hónapok óta ostromolta. Komárom vára fittyet hányt az ostromnak. Bevehetetlen volt a vár, dacolhatott az ellenséggel. Elesége volt bőven, esztendőkre! Meg aztán kívülről mindig vittek be baromfit, lábasjószágot a környékbeliek. Hiába vigyázott az ellenség. A falusiak marhájukat észrevétlenül hajtották keresztül az ostromvonalon.

Szólt a takarodó a sáncokon. Már nem igen ment be senki a kapukon. Messze, közel nem látszott senki. De mégis jött valaki az országúton. Egy tizenötéves fiú volt az. Portól szürke ruházata mutatta, hogy messzi útról jön.

De ha még egyedül jött volna! Targoncát tolt maga előtt és a targoncán rongyos pokróccal letakarva feküdt valaki. Halott-e vagy sebesült? Azt bizony nem lehetett megmondani. A pokróc alatt csak egy pár ócska vén bakancs nézett a világba.

Tolta a fiú a targoncát. Nagyon igyekezett, mert hallotta szólni a takarodót. Mikor az utolsó trombitaszó is elhangzott a sánctól, éppen akkor ért targoncájával a kapuhoz.

A kapuórség tisztje megszólította a fiút.

- Mit viszel, te?

Odalépett a targoncához és fölemelte a rongyos pokrócot. A targoncán egy fehérszakállú öreg honvéd feküdt. A tiszt meghökkent. Az öregnek le volt hunyva a szeme. Az arca olyan sápadt volt, mintha minden élet kiment volna belőle.

- Ki ez, fiú? - kérdezte a tiszt.

- Az apám, - felelte a fiú.

- Hogy kerültök ide? Ki vagy te?

- Az én nevem ifjabb Sóhaj Pál, az apám idősebb Sóhaj Pál. Ő zászlótartó volt a harmadik zászlóaljban. A zászlóalj dobosa én voltam. A zászlóalj tegnapelőtt Komárom felé masírozott. Útközben megtámadta az ellenség. Az ellenség nagy erővel volt és a zászlóalj elvesztette a csatát. Az apám sebet kapott és ott maradt az ütközet helyén. Mindenki elfutott, csak én maradtam ott. Nem hagyhattam el az apámat.

- Hát aztán? - kérdezte a tiszt.

- Elbújtam egy bokor mögé, amíg az ellenség elvonult. Aztán egy szomszéd tanyáról szereztem egy targoncát és ide hoztam az apámat. Itt vannak orvosok. Tán nem hagyják meghalni szegényt.

- Jól tetted, fiú, - mondta a tiszt. - Hadd lássuk: mi baja az apádnak? Hej, öreg bajtárs, él-e még kelmed?

A tiszt megrázta a zászlótartó vállát. Az öreg bágyadtan fölnyitotta a szemét.

- Élek még, hadnagy uram. Csak a lábam sajog nagyon.

- Majd meggyógyul, - vigasztalta a hadnagy.

- Hanem nagy baj van ám. A zászlót hűtlenül elhagyta kend. Hová tette a rábízott zászlót?

- Megvan, hadnagy uram, - felelt az öreg. - Nem hiába vigyáztam én arra, mint a szemem fényére. Mikor megsebesültem, levettem a nyeléről a zászlót és a derekamra csavartam. Itt van hibátlanul.

- Kötelességét teljesítette, - mondta a hadnagy. - Nem felejttem megemlíteni a várparancsnok úrnak. Hanem most kórházba kell menni kendnek.

Mindjárt előszólított egy katonát, aki a kórházig igazította ifjabb Sóhaj Pált az apjával. Az öreget ott lefektették, a fiának is adtak éjjeli szállást egy kaszárnyában. Másnap aztán magához rendelte a várparancsnok Sóhaj Palit. Klapka tábornok volt a várparancsnok. Szigorúságáról, igazságosságáról nevezetes katona. A tábornok végignézte a fiút.

- Hallottam rólad! - mondta. Pali katonásan tisztelgett a tábornoknak.
- Derék fiú vagy! - folytatta a tábornok. - Nekem különösen tetszik az, hogy az ellenség ostromvonalán át olyan ügyesen, észrevétlenül jöttél át a targoncával.
- Éjjel volt, tábornok úr. Sötét volt. Az őrtüzek égtek a sötétben. Ott volt az ellenség. Elkerültem tehát az őrtüzeket. A tábornok figyelmesen nézett a fiú nyílt, bátor arcába:
- Pihend ki magad, öcsém, mert holnap újra útnak indulsz.
- És az apám? - kérdezte ijedten a fiú.
- Hátra arc, indulj! - felelt a tábornok.

Pali egész nap ott őgylgett a kórház körül. Be nem eresztették, mert az apjának nyugalomra volt szüksége. Nézegette a vár lakosait s különböző ruházatú katonáit. A tüzek nagy csizmáikban végig kopogtak a piacon, majd ágyúkat vonszoltak a vár egyik részéből a másikba. Délben éles trombitaszó harsant föl. Az őröket váltották a kapunál. Élénk, mozgalmas élet volt a várban. A piacon nagy ernyők alatt a kofák árultak. Nők, férfiak vidáman csevegve sétálgattak a házak előtt. Valahol vígan szólt a zene. Mintha ellenség nem is lett volna a világon. Senki nem törődött itt az ellenséggel. Mindenki bízott a vár bevehetetlen falaiban, a bátor és nagyszámú várőrségben. Amint ott nézelődött Pali, egyszer csak azt érezte, hogy valaki erősen figyeli. Önkéntelenül arra felé fordította a fejét. Egy szürkeszakállú, sovány, magas ember állott tőle tíz lépésnyire. Felleghajtó bő köpenyeg volt rajta és a sapkáját mélyen a szemére húzta. Pali önkéntelenül összerázkódott, oly hideg, félelmetes volt a köpenyeges ember tekintete. Lassú lépésekkel közeledett Pali felé.

- Te, fiú, - mondta suttogó hangon. - Holnap egy levelet kapsz a tábornoktól, hogy azt vidd messzire. Te csak vedd át a levelet, de én majd megkíméllek a hosszú úttól. Elviszem én helyetted a levelet. Holnap a kapunál várlak.

Szólt, sarkon fordult és eltűnt egy mellékutcában. Pali sokáig elgondolkozva nézett arrafelé, amerre a köpenyeges eltűnt. Vajon mit akarhat vele ez az ember? Másnap aztán megtudta. A tábornok magához hívatta és mikor a szobában volt, becsukta mögötte az ajtót.

- Megnyerted bizalmamat, öcsém. Fontos levelet kell a kormányzóhoz, Kossuth Lajoshoz küldenem. Nem merem senkire se bízni a levelet. Félek, hogy elárulnak, vagy elfogják útközben a levelet. De rád, rád merem bízni. Tegnap megtetszettél nekem. Itt van a levél. Csak Pestig kell vele menned. Ott már várni fog a megbízott emberem, aki átveszi a levelet.

A tábornak ezután részletesen megmagyarázta Palinak, hogy merre menjen, mit csináljon. Átadta neki a levelet. Kis összegöngyölített levél volt, könnyen el lehetett rejteni.

- Vigyázz rá, mint az életedre, - figyelmeztette a tábornok Palit. - És most indulj.

Pali ekkor engedelmet kért a tábornoktól és elmondta találkozását a köpenyeges emberrel. A tábornok összeráncolt homlokkal hallgatta. Lassan sötétpirosra festette arcát a harag. Olyant csapott az asztalon álló csengettyűre, hogy csak úgy zengett. A szomszéd szobából ijedten ugrott be egy tiszt.

- Kémek vannak a várban! - kiáltotta a tábornok. - Kémekkel vagyok körülvéve én is. Legtitkosabb terveimet megtudják előre.

Pali még egyszer elmondta, hogy milyen volt a köpenyeges ember.

- Ez senki más nem lehet, mint Bisztrai! - mormogta a tiszt. - Csak Bisztrai olyan vakmerő, hogy itt sétáljon a piacon, mikor ki van adva ellene az elfogatási parancs. - Hát miért nem fogták el? - pattogott Klapka tábornak. A tiszt nyomban elsietett. A tábornok pedig figyelmeztette Palit:

- Attól az embertől óvakodjál, fiam. Az ellenség kéme az az ember.

Pali másnap hajnalban, mikor a kaput kinyitották, paraszt ruhába öltözve, elhagyta a várat.